

Біоетичні засади використання та екологічна сертифікація земель

Шевчук Г. М., Скрипчук О. І.

Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

Розвиток органічного сільського господарства зумовлений підвищенням попиту на його продукцію на світовому продовольчому ринку так, наприклад, зростання щороку на 20-25%, тобто у 5 разів стрімкіше, ніж глобальний ринок у цілому. За прогнозами, у 2010 р. обсяги світової торгівлі органічною продукцією можуть становити 61-94 млрд., а у 2020 р. – сягнути 200-250 млрд. дол. Однак абсолютні обсяги продажу органічної продукції не перевищують 1-2% світової агро продовольчої торгівлі, а земельні площі, сертифіковані як органічні, становлять приблизно 1% світових сільськогосподарських угідь [1].

Методичне обґрунтування використання земель на біотичних засадах та їх сертифікація використовує: законодавчо-нормативні документи України; положення стандартів Міжнародної організації зі стандартизації (ISO), а саме: ДСТУ ISO 9000, 14000, HACCP; ISO/IEC 27001: 2005 „Інформаційні технології. Методи безпеки. Системи управління інформаційною безпекою. Вимоги”; Постанову ЕЗС 2092/91 „Про екологічне землеробство і відповідне маркування сільськогосподарської продукції та продукції харчування”; СОУ 73.1-37-225:2008 „Якість ґрунту. Сертифікація земель (ґрунтів) сільськогосподарського призначення. Номенклатура показників”; сертифікації в системі „БІО” (Російська Федерація); Концепцію екологічної сертифікації об’єктів і територій НПС (2008 р.).

Значимість екологічно безпечного сільськогосподарського виробництва підкреслюється створенням ще у 1970-х роках Міжнародної організації розвитку екологічного сільськогосподарського виробництва (IFOAM) яка об’єднує 750 організацій у 108 країнах світу. В ЄС органічне землеробство регулюється директивою ЄС 2092/91 яка створена на основі стандартів IFOAM. Система інспекції органічної продукції в ЄС змішана - державно-приватна. Державні органи здійснюють акредитацію приватних сертифікаційних установ та нагляд за їх діяльністю.

Комісія ФАО/ВООЗ „Кодексу Аліментаріус” визначає, що органічне сільське господарство є цілісною системою управління виробництвом, сприяє оздоровленню екологічних систем, у тому числі інтенсифікує біологічні процеси і підвищує біологічну активність ґрунтів [2]. Біотичне сільськогосподарське виробництво та екологічну сертифікацію ідентифікують як „систему зближення”, побудовану на великій кількості процесів, які забезпечують сталість агроекологічних систем, безпеку харчової сировини і продукції, повноцінне та безпечне харчування населення. Тому використання земель на біоетичних засадах відрізняється від звичайної системи виробництва тим, що: використовує або не використовує певні ресурси; потребує досконалого інформативного забезпечення щодо систем ведення землеробства (наприклад, скільки відсотків виділяється під інтенсивну або біологічну системи землеробства); простежування всього комплексу сільськогосподарських робіт за положеннями системи HACCP, ISO/IEC 27001; врахування положення сільськогосподарських угідь як складової частини ландшафту, виключення їх негативного впливу на інші компоненти довкілля; картографічне забезпечення про паспортизовані робочі ділянки, поля сівозмін з обчисленими площами агрогосподарських груп ґрунтів та з деталізацією для кожного землевласника; проведення екологічного аудиту земельних ресурсів з метою їх подальшої сертифікації; правова відповідальність за якість земельних ресурсів.

Процедури екологічних аудиту та сертифікації сільськогосподарських земель використовують комплекс законодавчо-нормативних, методичних розробок, моніторингу, всі види існуючого районування в тому числі ГІС/ДЗЗ технологій за наступною схемою (наступні шари карт): геологія, гідрологія, дані всіх суб’єктів моніторингу в адміністративній області, ландшафти, ґрунти, екологічна та агрохімічна інформація (натепер розробляють більше 40 шарів), елементарні ділянки та з’ясування фізико хімічних процесів які проходять у ґрунтах для еколого-економічного обґрунтування напрямку землеробства [3, 4].

На основі баз даних проводиться узагальнення згідно встановлених форм для окремих ділянок, кожного господарства, району та області. Наявність зазначених інформаційних баз дозволить визначати найбільш продуктивні землі, рекомендувати раціональну структуру землекористування засобами сучасних геоінформаційних технологій, поновлювати та актуалізувати дані для подальшого контролю за станом родючості та екологізації використання земель.

Натепер широке використання теоретичних і практичних положень екологічної сертифікації (продукції, систем менеджменту, розвиток теорії і практики екологічних менеджменту, аудиту,

стандартизації, стратегічної екологічної оцінки та їх метрологічного забезпечення) призвів до появи теоретичних положень екологічної сертифікації об'єктів НПС і територій. Такі тенденції історично обґрунтовуються низкою об'єктивних факторів в економіці, екології, соціальній сфері, переважно в економічно розвинених країнах світу а натеper і в Україні. Екологічна сертифікація належить до організаційно-правових, еколого-економічних, адміністративних інструментів менеджменту так як може бути обов'язковою та добровільною процедурою підтвердження відповідності сировини, продукції, систем менеджменту, об'єктів і територій НПС.

Таким чином, екологічна сертифікація територій як інструмент екологічного менеджменту виділяється в новий напрямок наукових досліджень, покликаний вивчати: існуючий стан природно антропогенних систем; процеси і тенденції які проходять або будуть мати місце в об'єктах довкілля; інформування зацікавлених структур (суб'єктів господарювання) про еколого-економічні ризики при вкладанні коштів в бізнесові проекти; напрацювання механізмів із забезпечення стійкого розвитку всіх видів територій тощо.

Тому для об'єктів НПС, ландшафтів, екосистем, сільськогосподарських земель, а в подальшому територій адміністративних районів, області техногенних об'єктів доцільно використовувати ГІС/ДЗЗ технології як інструмент оптимізації та інформатизації природокористування. Використання таких технологій необхідно розглядати з точки зору системного підходу, який включає збір, обробку та формалізацію інформації про стан аграрної еколого-економічної системи, накопичення та обробку даних, їх інтерпретацію у графічній формі на електронних картах для прийняття управлінських рішень.

Звідси використання земель на біоетичних засадах потребує вдосконалення економічних, екологічних і соціальних процесів у регіонах, пошуку економічних важелів впливу на процеси залучення інвестицій, інформаційного забезпечення, процесів формування регіональних ринків земель та сільськогосподарської продукції після проведення екологічних аудиту та сертифікації земельних ресурсів та в цілому територій.

Для впровадження в Україні системи екологічної сертифікації продукції, сільськогосподарських земель, територій необхідно вирішити низку завдань законодавчого, нормативно-правового, інституційного та організаційного характеру, зокрема, необхідно: розробити закон України „Про екологічну сертифікацію”; доповнити й реформувати природоохоронне законодавство (з підтвердження відповідності, забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення а також нормативну базу в цій сфері); розробити правові засади обов'язкової і добровільної екологічної сертифікації; створити інституційну та організаційну структуру системи екологічної сертифікації; запровадити систему економічного заохочення виробників для впровадження біологічних технологій в сільськогосподарському виробництві у відповідності до новітніх та конкурентоспроможних рішень; запровадити систему інформування громадськості про результати робіт з екологічної сертифікації продукції, систем менеджменту та об'єктів довкілля і територій, їх еколого-економічні переваги для суспільства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Organic Agriculture, Environment and Food Security p. 5, p. 83.
2. www.ifoam.org/about-ifoam/principles/iefx.html.
3. Скрипчук П.М. Менеджмент якості довкілля: Монографія. - Рівне: НУВГП, 2006 - 350с.
4. Скрипчук П.М., Рибак В.В. Екологічна сертифікація як передумова конкурентоспроможного виробництва сільськогосподарської продукції. Збірник наукових праць Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Серія „Економіка АПК і природокористування”. - № 4. - 2007. - С. 274 – 279.